1
Hoe reageert u op de brandbrief van ruim 100 medici die waarschuwen voor een 'ontoelaatbaar risico voor de volksgezondheid' als gevolg van windturbines op slechts enkele honderden meters van woongebieden? 1)

Antwoord
Met deze brief hebben ruim 100 bezorgde professionals uiteengezet waarom de plaatsing van windturbines aan de randen van IJburg (Amsterdam) volgens hen niet wenselijk is. Dit onderbouwen zij door de resultaten van RIVM-onderzoek niet van toepassing te verklaren op de Amsterdamse situatie. Ik begrijp dat er zorgen zijn over de plaatsing van windturbines en vind het belangrijk dat mensen de mogelijkheid hebben om deze zorgen te uiten en dat deze zorgen serieus worden genomen.

Zoals ook in eerdere beantwoording van Kamervragen is aangegeven, moet bij de plaatsing van windturbines in Nederland altijd voldaan worden aan de geluidsnormen. In deze geluidsnorm zit, zoals ook eerder aangegeven, een geaccepteerd risico van 9% ernstig gehinderden (Aanhangsel van de Handelingen II, 2020/21, nr. 388). De mate waarin hinder wordt ervaren, heeft te maken met verschillende factoren, waaronder de mate waarin omwonenden mee hebben kunnen denken en beslissen over het windproject. De Regionale Energiestrategieën (RES'en) brengen momenteel de zoekgebieden voor zonne- en windenergie in kaart. Hierbij worden burgers zo veel mogelijk betrokken. Het aanwijzen van een zoekgebied betekent niet dat er dan ook zeker windturbines zullen komen. In een volgende fase van de RES zal moeten blijken of een windpark ingepast kan worden, rekening houdend met alle geldende beperkingen en normen, waaronder die voor geluid.

2
Welke conclusies verbindt u aan de in het bericht genoemde Deense studie waaruit blijkt dat mensen die dichter dan 500 meter bij windturbines wonen klachten kunnen ontwikkelen zoals hart- en vaatziekten, slapeloosheid en depressie? Deelt u de mening dat deze studie haaks staat op een recent rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) waaruit blijkt 'dat er geen eenduidig bewijs is voor gezondheidseffecten van het geluid van windturbines'? 2)

Antwoord
In het genoemde RIVM-rapport staat aangegeven dat de resultaten uit de Deense studie een uitzondering zijn op het beeld vanuit de overige studies die geen eenduidig bewijs voor gezondheidseffecten vinden. De Deense studie vindt "suggestief bewijs" voor een verband tussen langdurige blootstelling aan windturbinegeluid en atriumfibrillatie (een hartritmestoornis). Mogelijk is de fibrillatie een gevolg van (chronische) hinder door het windturbinegeluid, maar in hetzelfde cohortonderzoek is geen verband gevonden met beroertes of ischemische hartziekte. Hieruit concludeert het RIVM dat er (nog) geen bewijs is voor een directe link tussen windturbines en aandoeningen als hart- en vaatziekten, maar dat de ervaren hinder door windturbines wel kan leiden tot klachten zoals een hartritmestoornis. Daarom is het extra belangrijk is om de ervaren hinder te reduceren, bijvoorbeeld door in te zetten op niet-akoestische factoren, zoals betere participatie.

3
Deelt u de conclusie dat hierdoor een vertekend beeld ontstaat, aangezien het RIVM zich alleen op studies baseert over kleinere windturbines die bovendien in dunbevolkt gebied staan op grotere afstand van bebouwing en met lagere geluidsbelasting? Deelt u de conclusie dat het rapport van het RIVM nu al achterhaald is, gezien de veel hogere windturbines die veel dichter bij woongebied worden gebouwd (zoals in Amsterdam)?

Antwoord
Ik deel die conclusie niet. Zoals eerder aangegeven (Aanhangsel van de Handelingen II 2019/20, nr. 1779), baseren we in Nederland de toelaatbare afstand van een windturbine tot woningen op de maximaal toelaatbare geluidsbelasting, de slagschaduw of het plaatsgebonden risico bij een woning. Hoewel geluid en grootte van een turbine met elkaar samenhangen, en ook afstand en geluid met elkaar samenhangen, zijn er verschillen in het geluid dat verschillende turbines in verschillende omgevingen produceren. De huidige norm geeft een betrouwbaarder beeld van de

effecten dan een harde minimale afstandsnorm, ook omdat er hierbij rekening wordt gehouden met locatiespecifieke factoren, zoals bodemtype. Het rapport van het RIVM is niet achterhaald, maar deelt de meest recente wetenschappelijke inzichten op basis waarvan de Nederlandse norm is vastgesteld. Grotere windturbines of kleinere afstanden zijn mogelijk zolang dit binnen die norm past. Nieuwe wetenschappelijke inzichten kunnen in de toekomst mogelijk wel leiden tot een aanpassing van de norm, maar daar is tot nog toe geen aanleiding toe.

4
Staat u nog steeds achter uw antwoord op eerdere Kamervragen 'dat bij het realiseren van klimaatdoelstellingen een integrale afweging plaatsvindt', waarbij 'ook het belang van gezondheid wordt meegenomen'? 3) Deelt u de conclusie dat, in de praktijk, de schadelijke effecten van windturbines op de gezondheid van omwonenden ondergeschikt zijn aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen? Zo nee, waarom die ondingen dan alsnog volop bijgebouwd, ook dicht bij woongebied?

Antwoord
Ik sta achter het eerdere antwoord van de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat en mijn ambtsvoorganger op betreffende Kamervragen. Derhalve delen wij de gestelde conclusie niet. Het opwekken van voldoende windenergie is cruciaal om onze klimaatdoelen te halen. Op korte termijn zorgt windenergie, in vergelijking met fossiele brandstoffen, voor een schonere lucht, waar iedereen – en in het bijzonder de miljoenen Nederlanders met luchtwegklachten – bij gebaat zijn. Aan het inpassen van windturbines gaat een uitgebreide afweging vooraf waarin ook de belangen van natuur, landschap, leefomgeving en aansluiting op het hoogspanningsnet meegenomen moeten worden. Daarbij is ook de maximale geluidbelasting op omliggende woningen randvoorwaardelijk. Wanneer windturbines in de buurt van woningen komen te staan, kan men er dus vanuit gaan dat die locatie is gekozen na een zorgvuldige afweging en dat het project op basis van de geldende (geluid)normen wordt ingepast.

5
Kunt u zich herinneren dat u op de hierboven genoemde eerdere Kamervragen hebt geantwoord 'dat laagfrequent geluid [van windturbines] een complex onderwerp is' en 'dat kennisvergaring over laagfrequent geluid een continu proces is'? Hoe staat het met dit 'continue proces'? Deelt u de mening dat verbloemende labels als 'complex onderwerp' en 'continu proces' niets afdoen aan het feitelijke geluid dat windturbines produceren? Wanneer trekt u de onvermijdelijke conclusie dat dat geluid wel degelijk schadelijk voor de gezondheid van omwonenden kan zijn?

Antwoord
Windturbines produceren geluid en bij de inpassing van windparken wordt hiermee rekening gehouden. Bij de maximaal toelaatbare geluidbelasting kan dit bij 9% van de omwonenden hinder veroorzaken. Er is momenteel geen indicatie dat het laagfrequente deel van windturbinegeluid andere effecten heeft op omwonenden dan geluid in het algemeen. Niet-akoestische factoren, zoals participatie door omwonenden, zijn medebepalend voor de mate waarin hinder wordt ervaren. Afhankelijk van allerlei factoren kan de ervaren hinder leiden tot andere klachten, bijvoorbeeld slaapverstoring. De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat heeft het RIVM gevraagd om de bestaande kennis omtrent laagfrequent geluid in het algemeen, dus ook afkomstig van andere bronnen dan windmolens, beter toegankelijk te maken en na te gaan naar welke aspecten van laagfrequent geluid nader onderzoek gewenst is. Het RIVM-onderzoek richt zich onder andere op de omvang van de problematiek en mogelijke maatregelen om de uitstoot van laagfrequent geluid bij verschillende bronnen terug te dringen. Hierover zal uw Kamer in het najaar worden geïnformeerd.

1) Het Parool, 30 maart 2021 'Artsen uit Noord en IJburg: windmolens dicht bij woongebied wel degelijk riskant' (https://www.parool.nl/amsterdam/artsen-uit-noord-en-ijburg-windmolens-dicht-bij-woongebied-wel-degelijk-riskant~b2f95b17/)

2) RIVM, 29 oktober 2020 'Overzicht van literatuur over gezondheidseffecten geluid windturbines' (https://www.rivm.nl/nieuws/overzicht-van-literatuur-over-gezondheidseffecten-geluid-

windturbines)

3) Tweede Kamer der Staten-Generaal, 30 november 2020 ‘Antwoord op vragen van het lid Kops over de schadelijke gezondheidseffecten van windmolens en biomassacentrales’ (https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020Z202488&did=2020D49056)